

oglejmo si sedaj počenjanje onega elementa, kateri so nekateri državniki proglašali za kit v avstrijskem narodnem življenju. Poglejmo, kako mislijo in na kaj delujejo — Nemci.

Dr. Sturm, jeden vodjevo združene levice, mož po čegar žilah ne teče več mladeniška kri, kateremu se tedaj ne more očitati mladostna nepremišljenost, dejal je lanskega leta, ko je svojim brnskimi volilcem razkladal svoj program, da je naloga levice delati za to, da bi se dosegla najozjaja zveza med Avstrijo in Nemčijo, zveza carinska, politična in državoppravna. To njegovo politično verovanje so ponavljali potem za njim še nekateri drugi češkonemški poslanci.

Stvar nam ni nova, kajti znani pruskonemški kričač in neprostovoljni komik državnega zbora, vitez Schönerer, izjavil se je že v državni zbornici sami v tem zmislu. Izjava dr. Sturma tedaj le dokazuje, da je vsa levica sprejela oni program, kateri je nekdanj zastopal jedini Schönerer. Da je to res in da se ti nazori če dalje bolje širijo med pristaši in političnimi prijatelji levičnjakov, da so jeli nemški narodnjaki že kar naravnost zametavati avstrijsko domoljubje kot zastarel pojem, o tem nas poučuje tudi še članek lista „Deutsche Wochenschrift“, kateri izdaja dr. Friedjung. Ta list smatra se za glasilo najodličnejših nemških narodnjakov; torej se more smatrati za program vse stranke.

Kako si tedaj mislijo naši Nemci državoppravno zvezo med Avstrijo in Nemčijo? Nič drugače, nego tako, kakršna je danes med Avstrijo in Ogrsko. Nemčija in Avstroogrška morali bi tedaj imeti vkupe: armado, zunanje zadeve, carino in financije. Te skupne zadeve bi se imele reševati v delegacijah, katere bi se zbirale zdaj v Berlinu, a zdaj na Dunaji.

Ali ni to izraženo dosti jasno? Nemška stranka je obsodila Avstrijo na propad; ona nima biti več velevlast, temveč le še državnica druge vrste, katera bi se imela greti na solnci nemške slave; katera bi se imela pokoravati mogočni besedi nemškega cesarja. Naj se nam ne ugovarja, da je to le sanjarstvo nekaterih prenapetih glav, kajti kdor je prebiral zadnja leta pridno nemške časnike, mogel je večkrat naleteti na jednake le bolje prikrito izražene misli. Da je to res program avstrijskih nemških narodnjakov, dokaz so nam velikonemške demonstracije, ki so se dogajale o raznih prilikah na raznih krajih države; dokaz je pa tudi oni kultus plavic, kateri so nekateri presadili celo na neplodna tla naše slovenske domovine.

To agitacijo med nemškim narodom bi imeli avstrijski državniki v poštev jemati. Najboljše in najuspešnejše sredstvo proti njej bila bi splošna izvedba ravnopravnosti, bilo bi pa tudi spoznanje, kakošna važnost pristoji Slovanom kot onemu elementu, v čegar interesu je braniti obstoj države proti vsakemu takemu poskusu upropaščenja njenega.

In namesto tega? — Namesto tega proglašajo nas Slovane vladni možje za državni nevarne; nas, ki smo tolikokrat rešili Avstrijo propada in jej obvarovali celokupnost; nas, ki smo tolikokrat sijajno zasvedočili, da

„Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovanom ne gane.“

Namesto tega teptajo nam z nogami v ustavi zagotovljene pravice ter podpirajo proti nam Madžare in Italijane, ki so že večkrat podali dokazov, da pri njih ni iskati iskrenih prijateljev Avstrije, ter Nemce, ki ravno sedaj delujejo za združenje z Nemčijo. Res! quem deus —

— P—P.

Dolenjci.

Spisal J. Trdina.

I. Narodna in okrajna imena.

(Dalje.)

Bele Kranjce imenuje Dolenjec radi narodne, hrvaški podobne nošnje „Hrovate“. Samo ob gorenji Krki sem slišal, da vele Semičanom „Beli Kranjci“, vse druge stanovnike črnomeljskega političnega okraja pa zovó tudi tod „Hrovate“. Domačini se tej dolenjski zameni smejejo in čudijo: kaki Hrovatje smo mi? Kaj ne čujete, da govorimo malo ne tako, kakor vi, in ali ne veste, da spadamo pod kranjsko Ljubljano, ne pa pod hrvaški Zagreb? Bela Krajina je zdrav, krepak in zaveden ud naše narodnosti. Najvažnejši kraji v njej: mesti Metlika in Črnomelj in velika vas Semič, kjer prebiva dekan, so zdaj čisto slovenski. Za Kolpo pa živi tudi dosti korenitih (štokavskih) Hrvatov, ki so mi sami zatrdili, da razumejo „Pozor“ laže, nego „Slovenski Narod“. Nahaja se več sledov, po katerih se sme soditi, da je bilo nekdanj v Beli Krajini mnogo več štokavcev, nego jih je zdaj in da so bili „Vlahi“, to je, staroverci. Jako znamenito mi se zdi, da pravijo drugi Belokranjci Semičanom Šokci (katoličani), kar kaže, da so morali biti oni sami prejšnje čase, vsaj

nekaj njih, inoverci, kakor so še dan denašnji Bojanci. Veliko Belokranjcev hodi na Nemško krošnjarij. Od tod so dobili pridevek „Nemškarji“, ki res da ni pravilno narejen, ali si ga treba zapomniti, ker je naroden. Za Nemce in nemško deželo izumili so Nemškarji novi imeni: Kvake in Kvakarsko, ki nista niti šala niti zabavljičica, kakor nekateri mislijo. Povpraševal sem dosti krošnjajev, kaj jih je napotilo na to preimovanje, pa nisem mogel izvedeti nobenega verjetnega razloga.

Med Savo in kočevskimi hribi se dvignjejo dolgi in široki Gorjanci. Staro, malo ne pozabljeno ime jim je bilo K u k o v a g o r a, Gorjanci pa so dejali Dolenjci l j u d e m, ki so na njej stanovali. Zdaj se zovó na vsaki strani drugače. Katoliškim Žumberčanom pravijo Slovenci Hrovatje, staroverskim pa Lahi (Vlahi). Za razloček morali so ostati Italijani to, kar so, namreč Italijani. Dolenjci ob Krki tedaj ne priznavajo laškega kraljestva, nego italijansko. Gorski okraj na dolenjski plati Gorjancev se imenuje P o d g o r j e, ki pa ne obseza, kakor bi se lahko

mislilo, vse krajine med goro in Krko, nego samo podgrajsko, stopiško in brusniško župo in orehoviško podružnico šentjarnijske fare. Že Vrhopoljci nečejo biti Podgorci, dasi prebivajo na sklonu Gorjancev. Šmihelci se na to ime baš ne jeze ali tudi njim se bolje zdi, da jim se veli samo Šmihelci ali Šmihelčani in nič drugače. Svojemu župljanu, plemenitemu Langerju so se jako čudili, da si je dal pridevek „Podgorski“ (von Podgoro). Ljudi, ki žive na velikem ali nekoliko silno peščenem, Krškem polju, imenujejo sosede Poljance. Podgorci rabijo to ime tudi za šentjarnječane. Na levem bregu Krke se nahaja domovina sloveče svinjereje, mokro Zakrakovje. Tudi za druge reči je ves ta okraj močno podoben gornjihrvatskim ravninam. Zakrakovci stanujejo v Čučji mlaki, Hrovaškem Brodu, Dobravi in Mršeci Vasi. Od Krškega do Škocijana gre nisko hribovje, polno vinstva in sadja, ki je vsaj mojim očem neizrečeno prijazno. Prebivalci mu se zovó Hribci. Hribski vasi in župi sta dražestna Raka in Bučka, ki je daleč po svetu znana radi velikih konjskih sejmov. Sploh pa so Dolenjcem vsi gorski ljudje hribci, kakor Gorenjcem hribovci. Po Dolenjskem se vlačí mnogo ciganov, ki so se priselili s Hrvaškega. Sami sebi pravijo Roma (v singularu: Rom). Na doljnji Krki so se udomačili najbolj Jurkoviči, na srednji pa gorenji pa Brajdiči. Večkrat se priklatijo tudi štajarski in ogrskohrvaški cigani,

jedenkrat sem videl celó španjolske. Najnižja plast tega plemena so vsakako vedno blatni in razcapani Brajdiči in Jurkoviči, ki živé do malega le o beraštyu in tatvini. Ciganom višjega razreda, tistim, ki znajo lepo gosti ter se lišpajo z zlatimi prstani in novci in srebrnimi gumbi, pijo kavo itd. pravijo Dolenjci Egiptarji. To ime so dali ciganom razven nekaterih tujih narodov tudi Dalmatinci. Stari dubrovniški pesniki so prepevali radi o Jegjupki (Ciganki). Naposled mi je omeniti, da prosti Dolenjci svoje narodno ime slabo poznajo. „Slovenci“ so jim vsi Slovani. Dostikrat sem čul tožbo: Škoda, da je slovenskih jezikov toliko. Kako močni bi bili mi, da govorimo vsi samo jednega. „Slovence“ pa zovo tudi nas privržence narodne stranke, kakor da bi bili kaka posebna kasta. Kmetje pravijo: „Mi govorimo kranjski, gospodje pa pridigajo slovenski. Razumemo jih lahko, ali zakaj zatežejo tako po hrovaški? Narodne pesni in napeve imenujejo kranjske, umetne pa slovenske. One so jim ljubše, „slovenske“ jim se zde preteške in nekako tuje. Vedne volitve seznanile so Dolenjce tudi z nemškutarji. Pravijo jim „meškutarji“. Ker imajo svoj glavni brlog v mestih, misli naše ljudstvo, da so dobili svoje ime od njih. Ta izpremema nazova mi se zdi pomenljiva in vesela, ker dokazuje, da dolenjski kmet samega sebe ne šteje med meškutarje. (Dalje prihodajč.)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

(*Drugi občni zbor društva „Narodni dom“*) je bil dne 7. t. m. Iz poročil smo razvideli, da se za naše društvo najbolj zanimajo Čehi in Hrvati, a pri nas Notranjci. Razen že znanih podpor bode še letos v novem češkem gledališči predstava v korist „Narodnemu domu“. Društvu tajnik g. Ivan Hribar je poročal jako natanko in korenito o odborskem delovanju: doslej se je razposlalo 8000 osebam 70.410 sreček. Plačanih sreček je doslej 11.656. Blagajnik g. dr. Stare je poročal o imenju „Narodnega doma“; vsega imenja je dozdej **24.347 gld 47 kr.** Od tega je uplačanih deležev 5750 gld.; darov je do konca 1883. leta 11.118 gld. 41 kr. — G. dr. Kotnik je navetoval preuredbo društvenih pravil §. 2. in 4. in amortizacijskega načrta. Po tej preuredbi znižajo se deleži od 200 gld. na 100 gld. in se morejo plačati tudi v štirih obrokih po 25 gld. Ta preuredba se sprejme.

(*Znamenja poboljšanja.*) „Národní Listy“ prinašajo v svoji številki dne 4. t. m. z Dunaja to le brzovjavo: „Vlada, premišljnoč, kako bi se dala zadušiti pruska propaganda in brutalne surovosti nemškega življa proti Čehom po nemških mestih in mejnih krajih na Češkem, spoznala je za potrebno poklicati od tod uradnike, ki se udeležujejo nemških agitacij in namestiti posebno za okrajne glavarje zanesljive in energične uradnike; pomnožiti po mestih žandarsko osebje ter odvzeti policijo mestu Liberci in jo nadomestiti z državnim policijskim uradom.“ — To je najvažnejše poročilo poslednjih dni. Dokazuje nam, da je vlada res začela v poslednjih dneh nekaj več pozornosti obračati do onih nemških, proti veljavi in jedinstvu države namerjenih agitacij, o katerih govorimo v današnjem političnem članku; poleg tega pa, da je spoznala, da se le z energičnim ravnanjem da zadušiti ono ščuvanje in ona nepoštena agitacija, katero so začeli Nemci za vlade grofa Taaffeja proti slovanskim svojim sodržavljanom. — Ali

naj vlada ne stori samo pol koraka. Ne le na Češkem in Moravskem je potreba takih naredeb in sredstev, temveč tudi pri nas na Slovenskem. Vsaj na Štajarskem in Koroškem tamošnji nemškutarji in Nemci ne store nijednega proti slovenskemu prebivalstvu naperjenega dela, pri katerem ne bi imeli glavne vloge — ako ne celo inicijative — ces. kr. državni uradniki. — In na Primorskem? Udeležujejo se le ti celo državi sovražnih demonstracij samo zato, da pokažejo svoj srd in sovrašstvo do slovanskega prebivalstva. — Ako je tedaj — česar se nadejamo — sedanji vladi res do tega, da se naredi mir med avstrijskimi narodi; ako želi, da se bodo vsi državljani čutili jednako zadovoljne; da bodo uživali vsi enakomerno svoje narodnostne pravice; ako jej je resna volja, zatreti prusko propagando, ki se širi po vsi Cislitaviji razen Galicije in Bukovine, — tedaj naj z mogočno svojo roko poseže tudi med uradniški svet po slovenskih deželah. Zahvalni mu zato ne bodemo samo Slovenci, temveč tudi vsi mirno med nami živeči državljani nemške narodnosti; sploh vsi — pravi Avstrijani.

(*Kratek pouk o zemljišči slovenskonemški ces. kr. slovenskim vojakom v uporabo po vprašanjih in odgovorih. Z dvema podobama.*) Je naslov 23 + 23 strani obsezajoči in v lepi slovenščini pisani knjižici, katero nam je podal v slovenski prelogi neutrudni in prvi naš pisatelj vojaškega slovstva, g. Komel pl. Sočebčan, rodom iz Solkana, a zdaj v Kromerizi na Moravskem. Cena 20 kr. — Gosp. pisatelj nam o ti priliki naznanja, da bode prej ko mogoče dal tiskati te vojaške in že poslovenjene knjige: 1.) Poučilo o streljanji, 2.) Osnova vojstva in 3.) Vežbovnik.

(*„Ljubljanski list.“*) Poročali smo o svojem času, da namerava vlada izdajanje uradnega lista urediti tako,